

VEILEDNING

2025

Systematisk kvalitetsarbeid i høyere utdanning

Veiledning for krav til kvalitetssystem og kvalitetsarbeid i universitets- og høyskoleforskriften

NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – er et statlig forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

NOKUT har eget styre og er faglig uavhengig i oppgavene som er definert i universitets- og høyskoleloven. I tillegg utfører vi forvaltningsoppgaver som er delegert fra Kunnskapsdepartementet.

Formålet med NOKUTs virksomhet er å føre tilsyn med kvaliteten i høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning og å stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene ved institusjonene.

NOKUT skal bidra til at samfunnet har tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning. Gjennom arbeidet vårt skal NOKUT søke å bistå institusjonene i deres kvalitetsarbeid.

NOKUT bruker sakkyndige i akkrediteringer, tilsyn, evalueringer og prosjekter.

Du kan lese mer om arbeidet vårt på nokut.no.

NOKUT er sertifisert
som miljøfyrtårn

Tittel	Systematisk kvalitetsarbeid i høyere utdanning
Gyldig fra	01.01.2025, sist oppdatert 06.08.2025
ISSN-nr	

Forord

Alle norske universiteter og høyskoler skal ha et tilfredsstillende internt system for å sikre og videreutvikle utdanningskvaliteten, jf. universitets- og høyskoleloven § 3-5. Kravene til institusjonenes kvalitetssystem og kvalitetsarbeid, samt til NOKUTs periodiske tilsyn, er fastsatt i forskrift til universitets- og høyskoleloven (universitets- og høyskoleforskriften) med virkning fra 1. januar 2025. Selv om det har vært endringer i regelverket i flere omganger siden krav om kvalitetssystem ble innført i 2003, har det samtidig vært kontinuitet i hva reglene har regulert.

Denne veilederen er ment som et verktøy for dem som skal tolke kravene i universitets- og høyskoleforskriften om kvalitetssystem og kvalitetsarbeid. I veilederen gjengis alle kravene til kvalitetssystem og kvalitetsarbeid, og NOKUT gir veiledning til hvordan hvert av kravene skal forstås. Veilederen er basert på Kunnskapsdepartementets høringsnotat¹ og NOKUTs egen forvaltningspraksis.

Erfaringene og eksemplene som NOKUT trekker frem i denne veilederen, representerer institusjonenes ulike fremgangsmåter for å innfri kravene til kvalitetssystem og kvalitetsarbeid. Eksemplene er kun ment for å illustrere ulike løsninger, og ikke ment som noen fasit. NOKUT ønsker å legge til rette for læring på tvers av institusjoner, men det er samtidig viktig å understreke at et kvalitetssystem og kvalitetsarbeid må innrettes på en måte som er hensiktsmessig for den enkelte institusjonen, basert på størrelse, faglige profil og egenart.

¹ Høringsnotatet ligger tilgjengelig på regjeringens nettsider:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3bb22d2f84754d8ba601e0e5770c507d/horingsnotat-forslag-til-endringer-i-forskrift-om-kvalitetssikring-og-kvalitetsutvikling-i-hoyere-utdanning-studiekvalitetsforskriften.pdf>

Innhold

1 Rammer og forutsetninger	5
Institusjonenes ansvar	5
NOKUTs ansvar	6
Nasjonal og internasjonal regulering av kvalitetssikring i høyere utdanning	6
2 Krav til kvalitetssystem.....	7
3 Krav til kvalitetsarbeid.....	12
3.1 Strategisk arbeid	12
3.2 Forankring	13
3.3 Medvirkning	14
3.4 Tilstrekkelig informasjon for vurdering og utvikling av kvalitet.....	15
3.5 Systematisk kontroll.....	17
3.6 Periodiske evalueringer.....	19

1 Rammer og forutsetninger

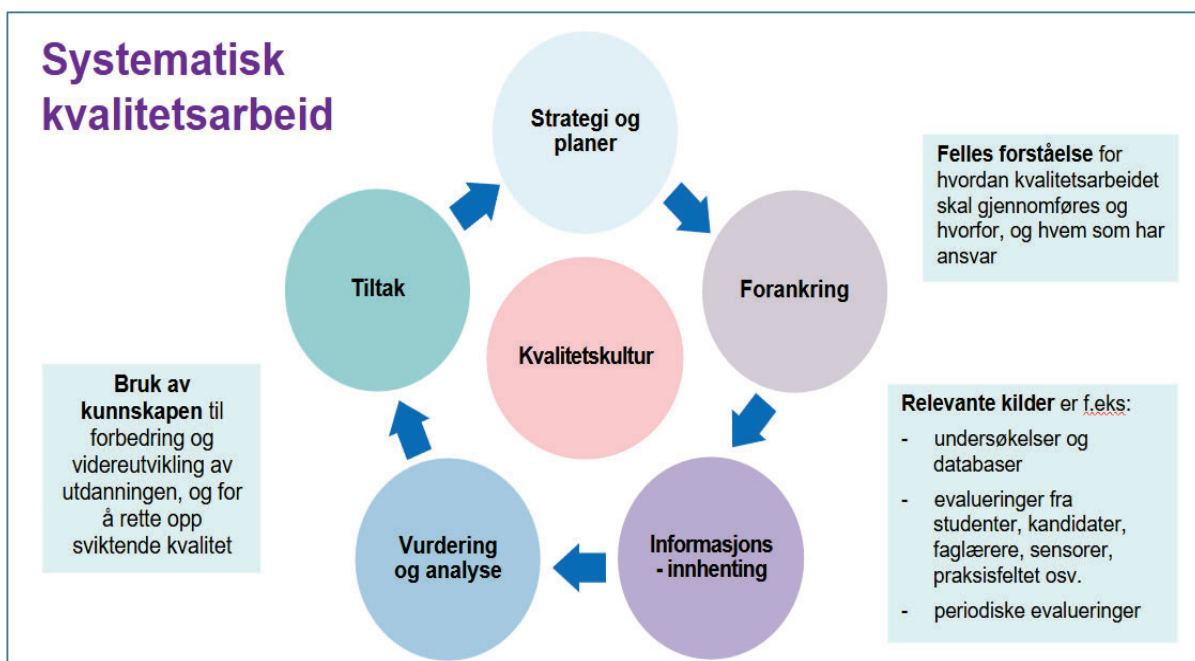
Institusjonenes ansvar

Alle norske universiteter og høyskoler har selv ansvar for å ivareta kvaliteten i utdanningene de tilbyr, gjennom systematisk kvalitetsarbeid som sikrer og bidrar til å utvikle kvaliteten i studietilbudene. Videre skal institusjonene legge til rette for løpende utvikling av utdanningskvaliteten, avdekke sviktende kvalitet i studietilbudene og sikre tilfredsstillende dokumentasjon av kvalitetsarbeidet. Institusjonene skal kvalitetssikre alle forhold som har betydning for studiekvaliteten, fra informasjon overfor mulige søkere til studentene har avsluttet sin utdanning.

Kvalitetsarbeidet skal være kontinuerlig og syklisk og kan illustreres med en *kvalitetssløyfe*, som vist i figuren under:

Systematisk kvalitetsarbeid

Med kvalitetsarbeid menes institusjonenes arbeid med å sikre og videreutvikle kvaliteten i egne studietilbud, og at dette utføres gjennom et internt kvalitetssystem.

Sirkelen viser de ulike fasene i kvalitetsarbeidet, fra strategi og planlegging til forankring, kunnskapsinnhenting, vurdering og analyse frem til tiltak og ordninger for kontinuerlig å forbedre og utvikle kvaliteten. Kravene som stilles til kvalitetssystem og kvalitetsarbeid i universitets- og høyskoleforskriften, skal sikre at institusjonene har en tydelig

kvalitetssløyfe der kvalitetsarbeidet ivaretas i alle deler av organisasjonen, følges opp over tid og sørger for at studietilbudene utvikles og kvalitetssvikt rettes opp. Gjennom kvalitetsarbeidet skal institusjonene fremme *kvalitetskultur*, som favner hele organisasjonen. Kvalitetskultur er kontekstuellet betinget og ikke et entydig begrep, men skal bidra til at institusjonen arbeider med forbedring og utvikling av utdanningskvaliteten hvor eksterne interessenter også blir involvert.

Institusjonens utvikling av kvalitetssystemet og kvalitetsarbeidet forventes å foregå som kontinuerlige prosesser, og ikke være begrenset til, eller kun initiert av, NOKUTs periodiske tilsyn. NOKUT ønsker å stimulere til videreutvikling blant annet gjennom råd og anbefalinger som institusjonen får fra de sakkyndige. Institusjonene forventes å ta rådene fra de sakkyndige med i betraktning, samtidig som NOKUT anerkjenner at behovet for videreutvikling kan ha bakgrunn i en rekke andre forhold og behov ved institusjonen.

NOKUTs ansvar

Mens myndighetene i en rekke andre europeiske land gjennomfører syklisk reakkreditering av utdanningsinstitusjoner og/eller studietilbud, er ikke institusjonsakkreditering og akkreditering av studietilbud i Norge tidsbegrenset. Formålet med NOKUTs arbeid er å bidra til at myndighetene og samfunnet for øvrig kan ha tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning. NOKUTs periodiske tilsyn med institusjonenes kvalitetssystem og kvalitetsarbeid er det eneste virkemiddelet hvor det regelmessig er kontakt mellom alle institusjonene og NOKUT.

Det periodiske tilsynet med institusjonenes kvalitetssystem og kvalitetsarbeid har vært et hovedvirkemiddel siden opprettelsen av NOKUT i 2003, og har vært gjennomført i tre runder.

Nasjonal og internasjonal regulering av kvalitetssikring i høyere utdanning

Kvalitetssikring av norsk høyere utdanning skal være i tråd med internasjonale regler, standarder og praksis. I henhold til Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)² skal alle institusjoner som tilbyr høyere utdanning, gjennom en periodisk oppfølging. ESG definerer standarder og retningslinjer som gjelder både for det interne kvalitetsarbeidet ved norske universiteter og høyskoler og for NOKUTs eksterne kvalitetssikring. De europeiske standardene og retningslinjene for kvalitetssikring er implementert i det norske regelverket gjennom ulike bestemmelser i universitets- og høyskoleloven og forskrift til universitets- og høyskoleloven (universitets- og høyskoleforskriften).

² https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

Kravene i universitets- og høyskoleforskriften til kvalitetssystem, kvalitetsarbeid og NOKUTs periodiske tilsyn er gitt med hjemmel i universitets- og høyskoleloven § 3-5 tredje ledd og § 3-6 syvende ledd. Regelen i § 3-5³ fastsetter følgende:

Universiteter og høyskoler skal ha et tilfredsstillende internt system for å sikre og videreutvikle utdanningskvaliteten. Studentevalueringer skal inngå i dette systemet.

Kriteriene for det interne kvalitetsarbeidet ved universiteter og høyskoler og for NOKUTs eksterne kvalitetssikring skal være i samsvar med kravene i de europeiske standardene og retningslinjene for kvalitetssikring i høyere utdanning.

Departementet kan gi forskrift om krav til kvalitetssikringssystemer og kvalitetsarbeid.

Kravene og vilkårene til institusjonenes kvalitetssystem og kvalitetsarbeid fremgår av universitets- og høyskoleforskriften kapittel 1 del II Kvalitetssystem og kvalitetsarbeid. Kravene er samlet i to bestemmelser, § 1-7 bokstav a til d og § 1-8 første til sjette ledd. I NOKUTs periodiske tilsyn er det disse bestemmelsene som legges til grunn for den sakkyndige vurderingen. Dersom vilkårene i de to bestemmelsene vurderes som oppfylt, anses institusjonenes arbeid med kvalitet å være tilfredsstillende etter universitets- og høyskoleloven § 3-5.

I tillegg fastslår universitets- og høyskoleforskriften § 1-6 andre ledd at kvalitetssystemet og kvalitetsarbeidet skal være tilpasset institusjonens størrelse, faglige profil og egenart.

2 Krav til kvalitetssystem

Dette kapittelet tar for seg kravet til kvalitetssystem, slik det går frem av universitets- og høyskoleforskriften § 1-7 bokstav a til d.

I det følgende gir NOKUT veiledning til hvordan hvert av vilkårene i kravet skal forstås, i tillegg til å trekke frem eksempler og erfaringer fra egen forvaltningspraksis. Eksemplene er kun ment for å illustrere ulike løsninger, og ikke ment som noen fasit.

Forskriftskrav

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-7 Krav til kvalitetssystem

Institusjonen skal ha et kvalitetssystem som er skriftlig og tilgjengelig, og som gjelder for alle institusjonens studietilbud. Systemet skal minst bestå av følgende:

- a. beskrivelse av ansvarsforholdene, rapporteringslinjene og hvordan kvalitetsarbeidet skal gjennomføres i praksis
- b. institusjonens rutiner for systematisk kontroll med, og videreutvikling av, kvaliteten i studietilbudene, herunder rutiner for å sikre tilstrekkelig

³ I forskriften anvendes begrepet «kvalitetssystem» om det som i universitets- og høyskoleloven omtales som «kvalitetssikringssystem». «Kvalitetssikringssystem» er et begrep som både NOKUT og sektoren i mange sammenhenger oppfatter som noe utdatert og mindre dekkende, ettersom det i norsk sammenheng gjerne assosieres mest med kontroll mens institusjonene både skal sikre og videreutvikle kvaliteten i studietilbudene.

dokumentasjon av kvalitetsarbeidet og rutiner for å rette opp sviktende kvalitet innen rimelig tid

- c. beskrivelse av institusjonens arbeid med læringsmiljø, jf. universitets- og høyskoleloven § 10-1 tredje ledd
- d. beskrivelse av institusjonens rutiner for studentevalueringer, jf. universitets- og høyskoleloven § 3-5 første ledd annet punktum.

Det følger av universitets- og høyskoleloven § 3-5 første ledd at universiteter og høyskoler skal ha et tilfredsstillende internt system for å sikre og videreutvikle utdanningskvaliteten. Videre stiller universitets- og høyskoleforskriften § 1-6 andre ledd krav om at kvalitetssystemet og kvalitetsarbeidet skal være tilpasset institusjonens størrelse, faglige profil og egenart. Universitets- og høyskoleforskriften § 1-7 utdyper hva institusjonens kvalitetssystem minst må bestå av for å kunne anses som tilfredsstillende.

Veiledning

Bestemmelsen presiserer at et kvalitetssystem må være skriftliggjort og tilgjengelig, og at systemet skal gjelde for alle institusjonens studietilbud:

Vilkåret om at systemet skal være *skriftliggjort*, innebærer ikke at det må foreligge ett overordnet dokument med tittelen «kvalitetssystem». Kvalitetssystemet kan være sammensatt og supplert av ulike dokumenter som til sammen danner et system (eksempelvis mandater, rutinebeskrivelser og årshjul).

Vilkåret om at det skal være *tilgjengelig*, innebærer at kvalitetssystemet som minimum må være tilgjengelig for de som har roller og ansvar i kvalitetsarbeidet ved institusjonen, eksempelvis studenter, ansatte, styret, praksisfeltet og andre eksterne samarbeidspartnere.

Vilkåret om at systemet *gjelder for alle institusjonens studietilbud*, innebærer at det skal omfatte studiepoenggivende studietilbud på alle nivåer som institusjonen tilbyr, herunder studieprogrammer som fører frem til en grad, og kortere studietilbud som årsheter, videreutdanninger og enkeltemner som ikke er en del av et studieprogram. Videre skal systemet gjelde for både stedbaserte, samlingsbaserte og nettbaserte studietilbud.

For å kunne anses som tilfredsstillende må kvalitetssystemet minst bestå av følgende elementer:

- a) **Beskrivelse av ansvarsforhold og rapporteringslinjer** samt mandater, prosedyrer og ordninger for den praktiske gjennomføringen av et systematisk kvalitetsarbeid. Ordningene for den praktiske gjennomføringen av kvalitetsarbeidet omfatter også rutinene som beskrevet i ledd b, c og d i denne bestemmelsen.

NOKUTs erfaring er at de fleste norske universiteter og høyskoler har beskrevet ansvarsforholdene i eget kvalitetsarbeid, altså hva som skal gjøres, og hvem som har ansvar. Systemene beskriver rolle- og ansvarsfordeling og beslutnings- og rapporteringslinjene samt de viktigste virkemidlene i kvalitetsarbeidet. De fleste systemene suppleres også av underliggende dokumenter som beskriver hvordan kvalitetsarbeidets ulike virkemidler skal gjennomføres, som mandater, maler og utfyllende rutinebeskrivelser. Noen institusjoner har egne rutiner for ph.d.-utdanningene, fordi mange av rutineene i institusjonens overordnede kvalitetssystem tar utgangspunkt i utdanninger på bachelor- og masternivå.

- b) **Institusjonens rutiner for systematisk kontroll med, og videreutvikling av, kvaliteten i studietilbudene**, herunder rutiner for å sikre tilstrekkelig dokumentasjon av kvalitetsarbeidet og rutiner for å rette opp sviktende kvalitet innen rimelig tid.

Bestemmelsen innebærer at kvalitetssystemet skal inneholde beskrivelser av hvilke ordning(er) institusjonen har for å sikre at alle studietilbud oppfyller krav til akkreditering, og hvilke ordninger institusjonen har for videreutvikling av studietilbudene. Rutiner for videreutvikling av studietilbudene kan forstås både som rutiner for å sette i gang kvalitetsutviklende tiltak basert på resultater fra kvalitetsarbeidet (som del av en kvalitetssløyfe⁴) og institusjonens øvrige prosedyrer for kvalitetsutvikling, som for eksempel periodisk evaluering⁵ eller videreutvikling av studieporteføljen.

Rutiner for systematisk kontroll med kvaliteten i studietilbudene. Etter akkreditering, uavhengig av om akkrediteringen er gitt av NOKUT eller av institusjonen selv, har institusjonen ansvar for å vedlikeholde og utvikle kvaliteten i studietilbudet. Derfor er det vesentlig at institusjonen har hensiktsmessige og dokumenterbare rutiner som sikrer at studietilbudene til enhver tid tilfredsstiller kravene til akkreditering.⁶ Institusjoner med selvakkrediteringsmyndighet må ha rutiner for hvordan institusjonen ved opprettelsen av nye studietilbud sikrer at akkrediteringskravene er oppfylt, og hvordan institusjonen sikrer at eksisterende studietilbud fremdeles oppfyller kravene. Også institusjoner uten akkrediteringsmyndighet skal ha rutiner for gjennomgang av om studietilbudene fortsatt tilfredsstiller gjeldende krav til

⁴ En kvalitetssløyfe beskriver utviklingsprosessen fra evaluering og vurdering til bruk av resultatene for å sette i gang utviklingstiltak. Kvalitetssløyfen kan også inkludere en evaluering av effekten av de igangsatte tiltakene.

⁵ Hvordan institusjonen gjennomfører periodisk evaluering vurderes i sammenheng med § 1-8 sjette ledd.

⁶ Akkreditering av studietilbud er regulert gjennom universitets- og høyskoleloven og universitets- og høyskoleforskriften. I denne sammenheng er det særlig kravene i universitets- og høyskoleforskriften kapittel 1 del 3 som er relevant. Det finnes også andre forskrifter som kan gjelde i forbindelse med akkreditering av studietilbud, blant annet forskrift om opptak til høgare utdanning. Innenfor noen fagområder finnes det også nasjonale forskrifter om rammeplaner som regulerer enkelte utdanninger.

akkreditering, og rutiner for å rette opp eventuelle mangler. Institusjonen kan ha sammensatte rutiner som i sum bidrar til å sikre at studietilbudet kontinuerlig tilfredsstillende gjeldende krav til akkreditering. Hvilke ordninger som er nødvendige og hensiktsmessige ved den enkelte institusjon, vil ha sammenheng med institusjonens størrelse, faglige profil og egenart.⁷

Institusjonenes rutiner for systematisk kontroll har stor betydning for hvorvidt et kvalitetssystem kan ansees som tilfredsstillende. Ansvar som tillegges institusjonene for å kontrollere at studietilbudene innfrir forskriftsfestede krav til akkrediterte studietilbud, er dessuten vesentlig for at samfunnet skal kunne ha tillit til kvaliteten på de studietilbudene institusjonene tilbyr.

Rutiner for videreutvikling av kvaliteten i studietilbudene, herunder rutiner for å sikre tilstrekkelig dokumentasjon av kvalitetsarbeidet og rutiner for å rette opp sviktende kvalitet innen rimelig tid. Alt av rutiner som er ment å videreutvikle kvaliteten i studietilbudene, er relevant – fra institusjonens rutiner for intern og ekstern evaluering av kvaliteten i det enkelte studietilbud, til institusjonens rutiner for videreutvikling av studieportefølje eller kvalitetsområder på alle nivåer. Det skal gis en overordnet beskrivelse av hvilket kunnskapsgrunnlag institusjonen hovedsakelig baserer sine vurderinger på, hvilke kilder til informasjonen institusjonen har tilgang til, hvilke forhold informasjonen belyser, og hvilken systematikk institusjonen har knyttet til dette. Videre skal det være tydelig hvilke roller som har ansvar for at informasjon blir innhentet, bearbeidet og analysert, og på hvilken måte informasjonen skal brukes til videreutvikling av kvaliteten i studietilbudene.⁸ Institusjonens beskrivelse av rapporteringslinjer og rutiner for rapportering eller referatføring (som oftest fastsatt i mandater eller maler) vil også være relevant, da disse er viktige for å sikre tilstrekkelig dokumentasjon av kvalitetsarbeidet.

Etter NOKUTs erfaring er det ikke alltid lett å skille mellom hvilke ordninger institusjonen har for å videreutvikle kvaliteten, og hvilke ordninger som gjelder oppretting av sviktende kvalitet som del av en kvalitetssløyfe. Grensegangen mellom hva som er oppretting, og hva som er utvikling, er ikke avgjørende ved vurderingen av kravet. Det avgjørende er at institusjonen har rutiner for å fange opp behov for utvikling og sette i gang utviklingstiltak, uansett om utviklingen skjer med utgangspunkt i sviktende eller tilfredsstillende kvalitet.

NOKUTs erfaring er at mange institusjoner har skriftlige rutiner for utvikling av studietilbud som del av en kvalitetssløyfe, som vanligvis består av evaluering,

⁷ Hvordan institusjonen faktisk gjennomfører systematisk kontroll av at alle studietilbud til enhver tid oppfyller kravene til akkreditering, vurderes i sammenheng med universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 femte ledd.

⁸ Hvordan institusjonen faktisk innhenter og anvender informasjon til å kunne vurdere kvaliteten i alle studietilbud, vurderes i sammenheng med § 1-8 fjerde ledd.

vurdering og bruk av resultatene i studieplanlegging til neste semester eller studieår. Disse rutineene er ofte også egnet til å avdekke og rette opp sviktende kvalitet innen rimelig tid. Et kvalitetssystem trenger derfor ikke nødvendigvis ha egne rutiner for å avdekke og rette opp sviktende kvalitet. Dette forutsetter imidlertid at rutineene for systematisk kontroll med, og videreutvikling av, studietilbud er på plass, og at disse rutineene er egnet til å ivareta også dette formålet. Når sviktende kvalitet blir oppdaget, må hva som anses som «rimelig tid» for oppretting, alltid veies opp mot sviktens alvorlighetsgrad. Hensynet til studentene bør veie tungt.

- c) **Beskrivelse av institusjonens arbeid med læringsmiljø.** Universitets- og høyskoleloven § 10-1 tredje ledd stiller krav om at institusjonens arbeid med læringsmiljø skal dokumenteres og inngå i institusjonens kvalitetssystem. I § 10-1 andre ledd er læringsmiljø definert som «de forholdene som virker inn på studentenes muligheter til å tilegne seg kunnskap, og som er av betydning for studentenes fysiske og psykososiale helse». Videre presiserer loven at fysiske, digitale, organisatoriske, pedagogiske og psykososiale forhold inngår i læringsmiljøet.

Beskrivelser av ansvarsforhold og rapporteringslinjer, samt mandater og rutiner for den praktiske gjennomføringen av institusjonens arbeid med læringsmiljø, skal komme tydelig frem av kvalitetssystemet.⁹ Institusjonens arbeid med læringsmiljø skal foregå systematisk og være tilpasset forholdene og særtrekkene ved institusjonen.

- d) **Beskrivelse av institusjonens rutiner for studentevalueringer.** Universitets- og høyskoleloven § 3-5 første ledd stiller krav om at studentevalueringer skal inngå i institusjonens kvalitetssystem. Det stilles ikke krav til hyppighet, form eller innhold i evalueringene, men NOKUT forutsetter at institusjonen gjennomfører studentevalueringer knyttet til utdanningskvaliteten på en systematisk og hensiktsmessig måte.

⁹ Jf. universitets- og høyskoleforskriften § 1-7 bokstav a.

3 Krav til kvalitetsarbeid

Dette kapitlet tar for seg kravene til kvalitetsarbeid, slik de går frem av universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 første til sjette ledd.

I det følgende gir NOKUT veiledning til hvordan hvert av kravene skal forstås, i tillegg til å trekke frem eksempler og erfaringer fra egen forvaltningspraksis. Eksempelene er kun ment for å illustrere ulike løsninger, og ikke ment som noen fasit.

3.1 Strategisk arbeid

Forskriftskrav

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 første ledd

Kvalitetsarbeidet skal være del av institusjonens strategiske arbeid.

Veiledning

Ordlyden i § 1-8 første ledd tydeliggjør at det skal være sammenheng mellom institusjonens kvalitetsarbeid og institusjonens strategiske arbeid. Samtidig er det tatt høyde for at institusjonene kan sikre denne sammenhengen på ulike måter.¹⁰ Institusjonens kvalitetsarbeid skal likevel omfatte målsettinger, prioriteringer, rutiner og prosedyrer som skal bidra til at institusjonens strategi virkeliggjøres, og at kvalitetsarbeidet ikke foregår på siden av det øvrige strategiske arbeidet ved institusjonen. I tillegg til å ha en strategisk forankring skal kvalitetsarbeidet dekke de mest vesentlige områdene av betydning for utdanningskvaliteten ved institusjonen.

NOKUT erfarer at mange institusjoner definerer kvalitetsområder (med relevante indikatorer),¹¹ altså hvilke områder som er mest relevante for institusjonens utdanningskvalitet, og dermed også for eget kvalitetsarbeid. Kvalitetsområdene kan gjenspeile både faglig profil og institusjonelle særtrekk, men også institusjonens strategiske målsettinger, og slik være styrende for hele institusjonens kvalitetsarbeid helt til studietilbudsnivå. Dette kan både bidra til at institusjonene jobber mer systematisk innenfor de utvalgte kvalitetsområdene, og samtidig legge til rette for en tydeligere kobling mellom institusjonens øvrige strategiske arbeid og kvalitetsarbeidet på alle nivåer i organisasjonen.

¹⁰ Kravet forutsetter ikke at institusjonen har en strategi. NOKUT gjør samtidig oppmerksom på at det er et krav til akkrediterte høyskoler og universiteter at de skal ha en strategi for utdanning, forskning og/eller kunstnerisk utviklingsarbeid og faglig utviklingsarbeid, jf. universitets- og høyskoleforskriften § 1-1 tredje ledd.

¹¹ NOKUT har utarbeidet et notat om «[Kvalitetsområder for studieprogram i høyere utdanning](#)» som kan benyttes som en inspirasjonskilde dersom institusjonen ønsker å definere egne kvalitetsområder.

Eksempelvis har NOKUT erfart at noen institusjoner har definert læringsmiljø som ett av sine kvalitetsområder. Disse institusjonene har identifisert hvilke forhold som er av særlig betydning for læringsmiljøet ved institusjonen, og kvalitetssystemet legger til rette for et systematisk arbeid med utvikling av disse områdene. Dette innebærer gjerne at institusjonen rapporterer om arbeidet med læringsmiljø på flere nivåer i organisasjonen, og at den dokumenterer utviklingen over tid.

3.2 Forankring

Forskriftskrav

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 andre ledd

Kvalitetsarbeidet skal være forankret i institusjonens styre og ledelse på alle nivåer.

Veiledning

Det er institusjonens styre som har det øverste ansvaret for kvalitetsarbeidet, og den øverste ledelsen ved institusjonen har en nøkkelrolle i forankringen av kvalitetsarbeidet. En god forankring av kvalitetsarbeidet innebærer at ledelsen på alle nivåer (inkludert institusjonens styre) skal være oppdatert om kvaliteten i studietilbudene og de ordningene og tiltakene som iverksettes for å sikre og videreutvikle utdanningskvaliteten, og at ledelsen handler på bakgrunn av informasjon fra kvalitetsarbeidet. Forankring av kvalitetsarbeidet på alle nivåer bidrar også til kvalitetskultur ved institusjonen.¹²

Hvor hyppig og på hvilke måter styret og ledelsen på ulike nivåer skal holdes oppdatert om resultater fra kvalitetsarbeidet, avhenger av behovet ved den enkelte institusjonen. NOKUT forutsetter imidlertid at det gjøres på en systematisk måte. En klar og transparent organisering vil bidra til å sikre at kvalitetsarbeidet er godt forankret i alle ledd.

Følgende forutsetninger vil bidra til god forankring:

- at roller og ansvarsfordeling er tydelig beskrevet i kvalitetssystemet
- at det er en systematikk i opplæringen, hvor de som har roller i kvalitetsarbeidet, gjøres kjent med sine oppgaver og settes i stand til å ta det ansvaret de er tiltenkt
- at de som har roller og ansvar, har reell medvirkning og innflytelse i kvalitetsarbeidet
- at det finnes arenaer for kunnskapsdeling og diskusjon.

¹² Se også ESG standard 1.1, der det går frem at « [the quality assurance system] supports the development of quality culture in which all internal stakeholders assume responsibility for quality and engage in quality assurance at all levels of the institution » (2015:11).

Ved vurdering av kravet tar NOKUT utgangspunkt i organisasjonskartet og rollebeskrivelsene ved institusjonen for å identifisere hvilke ledere og nivåer som er relevante, slik at vurderingen vil være tilpasset organiseringen ved den enkelte institusjon.

Etter § 1-7 bokstav a vurderes institusjonens beskrivelse av ansvarsforhold og rapporteringslinjer i kvalitetssystemet, mens det ved vurderingen av § 1-8 andre ledd legges vekt på hvorvidt denne organiseringen fungerer i praksis, ved at institusjonens styre og ledelse på ulike nivåer ivaretar sitt ansvar og utfører sine oppgaver med eierskap og god rolleforståelse. Dette kan eksempelvis vises gjennom referater og rapporter som illustrerer hvordan institusjonen håndterer og følger opp saker om utdanningskvalitet gjennom sløyfene i rapporteringslinjen, og dermed hvordan rapporteringslinjene fungerer og ev. bidrar til oppfølgende tiltak. Vurderingen omfatter ikke bare hvordan rapportering og formidling av informasjon foregår oppover i organisasjonen, men også hvordan vedtak i styret eller beslutninger i institusjonens ledelse blir fulgt opp ved underliggende enheter (eks. fakultet/avdeling/institutt). Etter NOKUTs erfaring har mange institusjoner fungerende rutiner for rapportering oppover i organisasjonen, men ikke samme fokus på hvordan beslutninger i styret og ledelse formidles og følges opp nedover i organisasjonen.

3.3 Medvirkning

Forskriftskrav

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 tredje ledd

Studenter og ansatte skal medvirke i kvalitetsarbeidet.

Veiledning

Kravet innebærer at både studenter og ansatte skal være reelt medvirkende i institusjonens arbeid med å sikre og videreutvikle kvaliteten i studietilbudene. Kravet legger ingen føringer for hvordan medvirkningen skal organiseres. Institusjonen står fritt til å finne hensiktsmessige måter å involvere ansatte og studenter i kvalitetsarbeidet, som er tilpasset institusjonens størrelse, organisering, faglige profil og egenart samt andre lokale behov. At studenter og ansatte er reelt medvirkende i kvalitetsarbeidet, er en viktig forutsetning for å skape kvalitetskultur. Gjennom tydelige strukturer og velorganiserte møteplasser kan institusjonen legge grunnlaget for at både studenter og ansatte opplever eierskap til kvalitetsarbeidet og blir aktive medspillere i utviklingen av utdanningskvaliteten.

Følgende forhold vil bidra til god medvirkning:

- at institusjonen har en organisasjonsstruktur der inkludering, åpenhet og medbestemmelse blir vektlagt

- at roller og ansvar er tydelig beskrevet i kvalitetssystemet, og at det er en systematikk i opplæringen i kvalitetsarbeid, slik at studenter og ansatte gjøres kjent med sine rettigheter og plikter i institusjonens kvalitetsarbeid
- at institusjonen har ordninger, strukturer eller møteplasser som legger til rette for medvirkning av ansatte og studenter, og som gir dem mulighet til å komme med innspill til utdanningskvaliteten.

Studenter og ansattes medvirkning i kvalitetsarbeidet oppnås gjennom ulike rutiner og strukturer som fremmer aktiv deltakelse, innspill, dialog og deling av erfaringer. Både studenter og ansatte bør få opplæring som gir dem nødvendig forståelse og trygghet i rollen som aktive deltakere i kvalitetsarbeidet. Institusjonen bør på en systematisk måte formidle resultater fra kvalitetsarbeidet til studenter og ansatte. Slike tilbakemeldinger er relevante fordi de kan bidra til å styrke tilliten til og engasjementet i kvalitetsarbeidet.

For ansatte er det viktig at institusjonen gir dem handlingsrom og arenaer der de kan utvikle og utveksle god praksis, diskutere utdanningskvalitet og komme med forslag til forbedringer. For studentene er deres formelle involvering gjennom studentdemokratiet grunnleggende for en systematisk medvirkning i kvalitetsarbeidet. Alle studenter, uansett hvilke studietilbud¹³ de er tilknyttet, skal ha muligheten til å bidra aktivt i institusjonens kvalitetsarbeid.

3.4 Tilstrekkelig informasjon for vurdering og utvikling av kvalitet

Forskriftskrav

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 fjerde ledd

Institusjonen skal sørge for å ha tilstrekkelig informasjon til å kunne vurdere kvaliteten i alle studietilbud.

Veiledning

Kravet innebærer at institusjonen aktivt skal innhente og anvende relevant informasjon fra eksterne og interne kilder i sitt kvalitetsarbeid og benytte seg av tilgangen til et bredt datagrunnlag skaffet til veie av offentlige myndigheter. Institusjonens informasjonsinnhenting skal være systematisk, målrettet og hensiktsmessig organisert, slik at både kildenes omfang og innhold er relevante og tilstrekkelige. Det er opp til institusjonen å sørge for å ha den informasjonen som er nødvendig for å kunne gjøre kvalifiserte vurderinger og analyser av kvaliteten i alle sine studietilbud.

Eksempler på institusjonens egen innhentning av informasjon fra relevante kilder er interne student- og studiedata, periodiske evalueringer, studentevalueringer, kandidatundersøkelser,

¹³ Omfatter studenter på alle nivåer (bachelor-, master- og ph.d.-nivå) og alle typer organisering (eks. campus-, samlings- eller nettbasert).

opptaks-, gjennomstrømnings- og frafallsundersøkelser samt evalueringer og tilbakemeldinger fra vitenskapelig ansatte, eksterne sensorer, praksisveiledere, samarbeidspartnere fra arbeids- og samfunnsliv osv.

Eksempler på datagrunnlag fra offentlige myndigheter er Studiebarometeret, Studentenes helse- og trivselsundersøkelse, Kandidatundersøkelsen og Database for statistikk om høyere utdanning.

NOKUT har erfart at noen institusjoner samler inn informasjon fra et bredt spekter av kilder uten at disse kildene har en klar kobling til hvilke områder av betydning for utdanningskvaliteten som skal belyses. Dette resulterer i at både innhenting og bruken av informasjonen blir mindre målrettet enn ønskelig. Hvis informasjonsinnhenting blir for omfattende, risikerer institusjonen at store mengder data ikke blir analysert og anvendt på en hensiktsmessig måte. Dette reduserer verdien av informasjonen og hindrer den i å bidra til en tydelig retning for kvalitetsarbeidet.

NOKUT forventer at institusjonen vurderer hvilke områder og forhold som er relevante å belyse, og benytter seg av kildene på en systematisk måte. Institusjonen bør ikke innhente mer informasjon enn det som er nødvendig og hensiktsmessig. Et viktig ledd i arbeidet med å innhente informasjon er derfor å prioritere og balansere kildene. For å vurdere hva slags informasjon som bør hentes inn, og fra hvilke kilder, kan det være nyttig å ta utgangspunkt i institusjonens strategiske arbeid og ev. institusjonens utvalgte kvalitetsområder.¹⁴ Informasjonen som blir hentet inn, skal være tilstrekkelig til å danne et helhetlig bilde av kvaliteten i studietilbudene.

NOKUT har erfart at institusjoner organiserer datainnsamlingen på ulike måter. Noen gjør dette ved å knytte kildene til kvalitetsområder eller indikatorer som anses som særlig relevante for institusjonen. En annen og ev. supplerende fremgangsmåte er å organisere kildene slik at de belyser kvaliteten i emner, i studietilbud eller i porteføljen på institusjonsnivå. Flere institusjoner har systematisert datainnhenting gjennom kvalitetssystemet, eksempelvis i et årshjul.

Kravet innebærer en forventning om at institusjonen ikke bare *innhenter* informasjon om kvaliteten i studietilbudene, men også at denne informasjonen *anvendes* til å vurdere og utvikle kvaliteten i studietilbudet, og at denne kvalitetsutviklingen dokumenteres på en hensiktsmessig måte. NOKUT har erfart at mange institusjoner har utfordringer med å analysere den innhentede informasjonen på en måte som fremmer videreutvikling. Et vanlig problem er kvalitetsrapporter som er mer deskriptive enn analytiske, og som virker repetitive fra år til år. For å kunne bruke kunnskap fra kvalitetsarbeidet til å videreutvikle kvaliteten i studietilbudene på en systematisk måte er det avgjørende at den informasjonen som er innhentet, blir analysert på en egnet måte og deretter fulgt opp med tiltak, slik at den fører til

¹⁴ Se veiledning til universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 første ledd i dette dokumentet for nærmere beskrivelse av kvalitetsområder.

videreutvikling. Gjennom systematisk analyse og vurdering av den tilgjengelige informasjonen kan kunnskapen som kommer frem, bringes videre til relevante fora og aktuelle ledernivåer med avgjørelsesmyndighet.

3.5 Systematisk kontroll

Forskriftskrav

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 femte ledd

Institusjonen skal systematisk kontrollere at alle studietilbud til enhver tid oppfyller kravene til akkreditering.

Veiledning

Alle studietilbud i høyere utdanning skal være akkreditert av NOKUT eller av institusjonen som tilbyr studietilbudene.¹⁵ Når et studietilbud er akkreditert, er det institusjonen som tilbyr det, som har ansvar for å vedlikeholde og utvikle kvaliteten i studietilbudet. Dette gjelder uavhengig av om akkrediteringen er gjort av institusjonen selv eller av NOKUT. Mens myndighetene i en rekke andre europeiske land jevnlig reakkrediterer alle studietilbud, er akkreditering av studietilbud i Norge ikke tidsbegrenset. I Norge har samfunnet og myndighetene tillit til at institusjonene selv er i stand til å sikre og videreutvikle kvaliteten i sine utdanninger, under forutsetning av at de har tilfredsstillende rutiner og dokumentert praksis for kvalitetssikring av studietilbudene.

Følgende bestemmelser i lov og forskrift gir rammer for institusjonens systematiske kvalitetssikring av studietilbudene:

- universitets- og høyskoleloven § 3-2 tredje ledd stiller krav om tilfredsstillende kvalitetssikring som en forutsetning for akkreditering av studietilbud.
- universitets- og høyskoleloven § 3-4 første ledd stiller krav om at institusjonene skal dokumentere at de akkrediterte studietilbudene oppfyller kravene til akkreditering.
- universitets- og høyskoleforskriften § 1-11 bokstav j stiller krav om at alle studietilbud skal ha en tydelig faglig ledelse med et definert ansvar for kvalitetssikring og -utvikling av studiet.
- universitets- og høyskoleforskriften § 1-7 bokstav b presiserer at institusjonens kvalitetssystem skal inneholde rutiner for systematisk kontroll med, og videreutvikling av, kvaliteten i studietilbudene.

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 femte ledd innebærer at institusjonen, i tråd med rutiner i kvalitetssystemet (jf. § 1-7 bokstav b), systematisk skal kontrollere at alle studietilbud til enhver tid innfrir kravene til akkreditering.

¹⁵ Jf. universitets- og høyskoleloven § 3-2 første ledd. Se også § 3-4. Studietilbud omfatter i denne sammenheng både studieprogrammer som fører frem til en grad, og kortere studietilbud som årsheter, videreutdanning og enkeltemner som ikke er en del av et studieprogram.

Krav til akkreditering av studietilbud

Kravene til akkreditering av studietilbud er gitt i universitets- og høyskoleforskriften kapittel 1 del 3 og omfatter blant annet

- generelle vilkår for akkreditering, jf. § 1-10
- krav til studietilbudets utforming, organisering, innhold og omfang, jf. § 1-11
- generelle krav til kompetanse og sammensetning av fagmiljøet som er tilknyttet studietilbudet, jf. § 1-12
- særskilte akkrediteringskrav til studietilbud på lavere og høyere grads nivå samt doktorgradsutdanninger, jf. §§ 1-13 til 1-15

Det finnes dessuten akkrediteringskrav til studietilbud som delvis foregår i utlandet og til fellesgrader. Noen studietilbud er i tillegg regulert i forskrift om rammeplan.¹⁶

Forutsetninger for systematisk kontroll

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 femte ledd presiserer at det er krav om *kontinuerlig* oppfyllelse av akkrediteringskravene. Dette innebærer at institusjonen har egnede rutiner for systematisk kontroll ved akkreditering av nye studietilbud og for systematisk kontroll av eksisterende studietilbud, uavhengig av om institusjonen har myndighet til å akkreditere egne studietilbud eller om institusjonen må søke NOKUT om akkreditering. Frekvens og omfang av kontrollene må tilpasses til hva institusjonen anser som nødvendig for å sikre at kravene til enhver tid er oppfylt. Hvilke ordninger institusjonene må ha for systematisk å kontrollere studietilbudene, vil variere avhengig av institusjonens og studietilbudenes egenart og behov. Det er opp til hver enkelt institusjon å finne ordninger som er hensiktsmessige for å sikre tilstrekkelig kontroll.

NOKUT erfarer at mange institusjoner har flere ordninger som til sammen sikrer tilstrekkelig kontroll, men at det kan være en utfordring med både systematikk, helhetlig oversikt og tydelig ansvarsfordeling. Følgende forutsetninger er viktige for at institusjonen skal kunne sikre at alle studietilbud til enhver tid oppfyller kravene til akkreditering:

- Kvalitetssystemet skal inneholde rutiner for systematisk kontroll med, og videreutvikling av, kvaliteten i studietilbudene,¹⁷ herunder beskrivelser av hvordan den systematiske kontrollen skal gjennomføres i praksis, og hvem som har ansvar for dette.
- Alle studietilbud skal ha en tydelig faglig ledelse med et definert ansvar for kvalitetssikring og -utvikling av studietilbudet.¹⁸ Dette innebærer ikke at den eller de som er ansvarlig for studietilbudet, selv skal kontrollere alle krav, men institusjonen

¹⁶ Dette gjelder bl.a. lærerutdanninger, helse- og sosialfagutdanninger og ingeniørutdanninger. Noen utdanninger har også sertifiseringskrav fastlagt av ulike sektordepartementer eller deres underliggende etater. NOKUT har ingen uttømmende liste over alle forskrifter som kan gjelde innenfor ulike fagområder. Det er institusjonens ansvar å inneha nødvendig kunnskap om eventuelle reguleringer innenfor sine fagområder.

¹⁷ Jf. universitets- og høyskoleforskriften § 1-7 bokstav b.

¹⁸ Jf. universitets- og høyskoleforskriften § 1-11 bokstav j, som stiller krav om at alle studietilbud skal ha en tydelig faglig ledelse med et definert ansvar for kvalitetssikring og -utvikling av studietilbudet.

må sørge for at faglig ledelse har tilgang til tilstrekkelig informasjon for å kunne ivareta sitt ansvar og sin myndighet til å kunne følge opp avvik.

→ De som har roller i den systematiske kontrollen, skal være kjent med sitt ansvar og har god kjennskap til kravene til akkreditering av studietilbud.¹⁹

Den faglige ledelsen for studietilbudet og fagmiljøet som er tilknyttet studietilbudet, skal bidra i den systematiske kontrollen, for å sikre en reell *faglig* vurdering av om studietilbudet innfrir kravene til akkreditering. Institusjonen må sørge for helhet og sammenheng i den systematiske kontrollen, både for å sikre at de ulike kravene til akkreditering blir kontrollert så ofte som nødvendig, og for å sikre at ulike roller og kompetanseområder ved institusjonen bidrar i kontrollen (eksempelvis faglig ledelse, studieadministrasjon, HR osv.).

Noen institusjoner benytter eksterne fagfeller til å vurdere enkelte av akkrediteringskravene. Et konkret eksempel på dette er kravet i universitets- og høyskoleforskriften § 1-11 bokstav b om at studietilbudet skal være faglig oppdatert og ha tydelig relevans for videre studier eller arbeidsliv. De eksterne fagfellene har vurdert kravet i forbindelse med periodisk evaluering av studietilbud²⁰, som noen institusjoner har valgt å kombinere med systematisk kontroll. Merk likevel at periodiske evalueringer skal være et ledd i arbeidet med å *videreutvikle*, altså ikke kun *sikre*, kvaliteten i studietilbudet.

Institusjonen skal dokumentere sitt arbeid i forbindelse med den systematiske kontrollen. Studieprogramrapporter er ett av mange eksempler på måter å dokumentere denne delen av kvalitetsarbeidet.

3.6 Periodiske evalueringer

Forskriftskrav

Universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 sjette ledd

Institusjonen skal gjennomføre periodiske evalueringer av alle studietilbud som ledd i arbeidet med å videreutvikle kvaliteten. Studenter, samt representanter fra arbeids- eller samfunnsliv og eksterne fagfeller som er relevante for studietilbudet, skal bidra i evalueringene.

Veiledning

Kravet innebærer at institusjonen, etter en syklus den selv har fastsatt, skal evaluere studietilbudene sine. Dette inkluderer alle typer studietilbud, herunder gradsgivende studier, årsenheter, videreutdanninger og emner som ikke inngår i et studieprogram, og på alle nivå (lavere og høyere grad, samt doktorgradsutdanninger). Evalueringene bør omfatte

¹⁹ Jf. universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 andre ledd.

²⁰ Jf. universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 sjette ledd.

studietilbudet som helhet, og ikke bare enkelte deler. Hvor ofte slike evalueringer bør gjennomføres, altså lengden på syklusen som institusjonen fastsetter, er avhengig av hva som kreves for å vedlikeholde og utvikle kvaliteten i studietilbudet. Resultatene fra periodisk evaluering bør gjøres tilgjengelig for studenter, ansatte og eksterne samarbeidspartnere, så fremt ikke bestemmelser om taushetsplikt er til hinder for det.

Bestemmelsen i § 1-8 sjette ledd presiserer at det primære formålet med periodiske evalueringer er *kvalitetsutvikling*. Evalueringene skal være en integrert del av institusjonens kvalitetsarbeid og stå i sammenheng med andre rutiner og prosesser i institusjonens kvalitetssystem. Ved å presisere at formålet med periodiske evalueringer er utvikling, tydeliggjør bestemmelsen at det går et skille mellom kravet om periodiske evalueringer og kravet om systematisk kontroll av studietilbud.²¹ Dersom periodiske evalueringer inngår i institusjonens rutine for systematisk kontroll, skal evalueringene i alle tilfeller bidra til faglig utvikling, og ikke kun være en ren kontroll med at studietilbudet innfrir minstekravene til akkreditering.

Det er opp til institusjonen å velge evalueringenes tema, metodikk, omfang og hyppighet, og institusjonen må vurdere innretningen ut fra størrelsen på studieporteføljen. NOKUT anbefaler at institusjonen åpner for at evalueringene kan tilpasses studietilbudenes egenart. Institusjonen skal på egnet måte involvere eksterne fagfeller og representanter fra arbeids- eller samfunnsliv som er relevante for studietilbudet, i evalueringene. Dette betyr imidlertid ikke at det er et krav om at disse skal bidra i alle vurderinger av alle emner som inngår i et studietilbud. NOKUT erfarer at det er behov for å presisere at det skal være ekstern representasjon i de periodiske evalueringene, fra både arbeidslivet og academia. Det å få faglig funderte tilbakemeldinger fra eksterne fagfeller er viktig for kvalitetsutviklingen av studietilbud, på samme måte som ved fagfellevurdering av forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid.

²¹ Jf. universitets- og høyskoleforskriften § 1-8 femte ledd.

DRAMMENSVEIEN 288 | POSTBOKS 578, 1327 LYSAKER | T: 21 02 18 00 | NOKUT.NO